

Zamach na Konrada Adenauera: Spisek mający na celu udaremnienie reparacji

W pierwszych latach powojennych Niemiec Zachodnich Konrad Adenauer, pierwszy kanclerz kraju, wyłonił się jako kluczowa postać w odbudowie zniszczonego państwa i przywróceniu mu miejsca na światowej scenie. Jako zagorzały antynazista i pobożny katolik, Adenauer prowadził Niemcy Zachodnie od 1949 do 1963 roku, kierując je ku demokracji, odbudowie gospodarczej i pojednaniu z dawnymi wrogami. Jednak jego wysiłki na rzecz negocjacji reparacji z Izraelem za okrucieństwa Holokaustu uczyniły go celem ekstremistycznej opozycji. 27 marca 1952 roku bomba wysyłkowa zaadresowana do Adenauera eksplodowała w siedzibie policji w Monachium, zabijając policjanta i ujawniając szokujący spisek na życie kanclerza powiązany z izraelskim militantem Menachemem Beginem. Niniejszy artykuł bada kontekst, wykonanie i konsekwencje tej zuchwałej próby zabójstwa kanclerza, rzucając światło na mniej znany rozdział historii zimnej wojny.

Konrad Adenauer i Umowa Reparacyjna

Konrad Adenauer, urodzony w 1876 roku w Kolonii, był doświadczonym politykiem z historią oporu wobec nazizmu. Jako burmistrz Kolonii w czasach Republiki Weimarskiej sprzeciwiał się reżimowi Hitlera, znosząc więzienie i żyjąc w odosobnieniu podczas wojny. Po 1945 roku współzałożył Unię Chrześcijańsko-Demokratyczną (CDU) i został pierwszym kanclerzem Niemiec Zachodnich w 1949 roku, zadaniem którego było odbudowanie narodu w ruinach. Jego polityka zagraniczna priorytetowo traktowała integrację z Zachodem i pojednanie z dawnymi przeciwnikami, w tym Francją i Stanami Zjednoczonymi. Kamieniem węgielnym jego moralnego i dyplomatycznego programu było zajęcie się odpowiedzialnością Niemiec za Holokaust.

W 1951 roku Adenauer rozpoczął negocjacje w sprawie Umowy Reparacyjnej z Izraelem, mające na celu zapewnienie rekompensaty finansowej ocalałym z Holokaustu i rodzącej się żydowskiej państwowości. Rozmowy, sformalizowane w Umowie Luksemburskiej we wrześniu 1952 roku, były głęboko kontrowersyjne. W Niemczech niektórzy postrzegali reparacje jako obciążenie gospodarcze lub przyznanie się do zbiorowej winy, podczas gdy w Izraelu wielu sprzeciwiało się przyjmowaniu pieniędzy od Niemiec, widząc w tym legitymizację narodu odpowiedzialnego za ludobójstwo sześciu milionów Żydów. Grupy radykalne, szczególnie te powiązane z syjonistyczną organizacją paramilitarną Irgun, potępiły umowę jako zdradę ofiar Holokaustu, argumentując, że ocaleni powinni otrzymywać bezpośrednie wypłaty zamiast funduszy kierowanych przez rząd izraelski na projekty budowania państwa.

Menachem Begin i powiązanie z Irgunem

W centrum spisku na życie znajdował się Menachem Begin, tytaniczna postać w historii Izraela, który później pełnił funkcję premiera od 1977 do 1983 roku i dzielił Pokojową Nagrodę Nobla w 1978 roku za Porozumienia z Camp David. W 1952 roku Begin był liderem Herut, prawicowej partii politycznej zakorzenionej w ruchu rewizjonistycznym syjonizmie, oraz byłym dowódcą Irgunu, milicji przedpaństwowej odpowiedzialnej za ataki na brytyjskie siły w Palestynie. Begin, którego rodzina zginęła w Holokauście, zaciekle sprzeciwiał się umowie reparacyjnej, widząc w niej moralny kompromis pozwalający Niemcom „kupić” rozgrzeszenie.

Opozycja Beginia nie była jedynie retoryczna. Według późniejszych ujawnionych informacji aktywnie wspierał spisek mający na celu zamordowanie Adenauera, by udaremnić rozmowy reparacyjne. Plan został zorganizowany przez małą grupę byłych członków Irgunu, w tym Eliezera Sudita, który szczegółowo opisał swoje zaangażowanie w pamiętniku opublikowanym dekady później, *Be'shlihut Ha'matzpun (Na misji sumienia)*. Relacja Sudita, potwierdzona przez niemieckiego dziennikarza Henninga Sietza w jego książce z 2003 roku *Zamach na Adenauera: Tajna historia politycznego ataku*, ujawniła centralną rolę Beginia w zatwierdzaniu, finansowaniu i planowaniu operacji.

Spisek się rozwija

Próba zamachu była zarówno zuchwałą, jak i amatorska. 27 marca 1952 roku paczka zaadresowana do kanclerza Adenauera dotarła do siedziby policji w Monachium, budząc podejrzenia z powodu dziecięcego pisma i błędnego adresu. Paczka, zawierająca bombę ukrytą w encyklopedii, została wysłana przez dwóch nastolatków wynajętych przez spiskowców. Przeczując coś złego, chłopcy powiadomili policję zamiast wysłać paczkę. Gdy funkcjonariusze próbowali ją zbadać, eksplodowała, zabijając bawarskiego policjanta Karla Reicherta i raniąc dwóch innych.

W tym samym czasie dwie dodatkowe bomby wysyłkowe zostały wysłane na miejsce, gdzie delegacje izraelska i niemiecka negocjowały reparacje, przypisane grupie nazywającej się Żydowska Organizacja Partyzancka. Te bomby nie dotarły do celów, ale eksplozja w Monachium wywołała międzynarodowe śledztwo. Władze francuskie i niemieckie prześledziły spisek do pięciu izraelskich podejrzanych w Paryżu, wszystkich powiązanych z Irgunem. Wśród nich był Eliezer Sudit, który przyznał się do przygotowania urządzenia wybuchowego. Podejrzani zostali aresztowani, ale później pozwolono im wrócić do Izraela, z dowodami zapieczętowanymi, by uniknąć rozpalenia antysemitycznych nastrojów w Niemczech.

Pamiętnik Sudita, opublikowany w latach 90., dostarczył kluczowych wglądów w motyw i wykonanie spisku. Twierdził, że intencją nie było zabicie Adenauera, ale wzbudzenie międzynarodowej uwagi mediów i zakłócenie rozmów reparacyjnych. „Było dla nas wszystkich jasne, że nie ma szans, by paczka dotarła do Adenauera”, napisał Sudit, sugerując, że spisek był zaprojektowany jako akt symboliczny. Jednak to twierdzenie jest kwestionowane, gdyż zaangażowanie Beginia i śmiertelny wynik – śmierć policjanta – wskazują na poważniejsze zamiary. Sudit opisał osobiste zaangażowanie Beginia, w tym ofertę sprzedaży złotego zegarka na finansowanie operacji, gdy zabrakło pieniędzy, oraz

spotkania z posłami Knesetu Jochananem Baderem i Chaimem Landauem, a także byłym szefem wywiadu Irgunu Abba Scherzerem, w celu koordynacji spisku.

Konsekwencje i tuszowanie

Rząd Niemiec Zachodnich pod przywództwem Adenauera oraz izraelski premier Dawid Ben-Gurion obaj starali się bagatelizować incydent, by zachować kruche relacje dwustronne. Adenauer, świadomy pochodzenia spisku, wybrał nieagresywne postępowanie, obawiając się antysemickiej reakcji w Niemczech lub wykolejenia reparacji. Ben-Gurion, zwolennik umowy reparacyjnej, docenił powściągliwość Adenauera, gdyż upublicznienie roli Begina mogłoby nadwerężyć rodzące się relacje niemiecko-izraelskie. Szczegóły pozostawały w dużej mierze ukryte do 2006 roku, gdy *Frankfurter Allgemeine Zeitung* opublikował fragmenty pamiętnika Sudita, wzbudzając nowe zainteresowanie i debatę.

W Izraelu rola Begina pozostawała niejasna przez dekady. Jego osobisty sekretarz Jehiel Kadishai oraz Herzl Makov, dyrektor Centrum Dziedzictwa Menachema Begina, twierdzili, że nie wiedzieli o spisku, gdy zapytano ich w 2006 roku. Jednak relacja Sudita, poparta badaniami Sietza, pozostawiła niewiele wątpliwości co do zaangażowania Begina. Ujawnienie zszokowało analityków, biorąc pod uwagę późniejszy status Begina jako twórcy pokoju, i wzbudziło pytania o etykę przemocy politycznej w erze po Holokauście.

Próba zamachu nie udała się w udaremnieniu Umowy Reparacyjnej, która została podpisana we wrześniu 1952 roku. Niemcy Zachodnie początkowo wypłaciły około 3 miliardów marek niemieckich Izraelowi i 450 milionów Konferencji Roszczeń, z płatnościami kontynuowanymi w miarę pojawiania się nowych roszczeń. Umowa wzmocniła gospodarkę Izraela i zaznaczyła znaczący krok w moralnym rozliczeniu Niemiec, choć pozostała dzieląca. Przetrwanie i determinacja Adenauera wzmocniły jego pozycję krajową i międzynarodową, przyczyniając się do reelekcji w 1953 roku.

Dziedzictwo i znaczenie historyczne

Nieudany zamach na Konrada Adenauera podkreśla surowe emocje i złożoną politykę ery po Holokauście. Dla Begina i jego sojuszników umowa reparacyjna symbolizowała zdradę żydowskiego cierpienia, jednak ich brutalna reakcja ryzykowała podważenie moralnego autorytetu i celów dyplomatycznych Izraela. Decyzja Adenauera o stłumieniu sprawy odzwierciedlała jego pragmatyczne zaangażowanie w pojednanie, nawet kosztem przejrzystości. Incydent podkreśla również wyzwania w nawigowaniu sprawiedliwością, pamięcią i interesem narodowym w cieniu ludobójstwa.

Dziś spisek jest przypisem w dziedzictwie zarówno Adenauera, jak i Begina, przyćmiony ich późniejszymi osiągnięciami. Adenauer jest czczony jako ojciec założyciel nowoczesnych Niemiec i integracji europejskiej, podczas gdy Begin jest pamiętany za rolę w zabezpieczeniu pokoju z Egiptem. Jednak próba z 1952 roku służy jako przypomnienie niestabilności wczesnych lat zimnej wojny, gdy ideologiczne podziały i historyczne rany napędzały ekstremalne środki. Zachęca również do refleksji nad etyką przemocy

politycznej i delikatną równowagą dyplomacji w radzeniu sobie z przeszłymi okrucieństwami.

Jak zauważył historyk Moshe Zimmermann, tajemnica spisku była napędzana wzajemnym pragnieniem ochrony pojednania niemiecko-izraelskiego. Jego opóźnione ujawnienie, poprzez pamiętnik Sudita i kolejne relacje, zaprasza nas do zmierzenia się z moralnymi niejednoznacznościami epoki, w której ocaleni, mężowie stanu i militanci zmagali się z dziedzictwem Holokaustu w głęboko różnych sposobach.